

TAHAR BEN JELLOUN'UN *KUM ÇOCUK* ADLI ROMANINDA BEDEN VE KİMLİK SORUNSALI*

Seldağ BANKIR**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Tahar Ben Jelloun'un *Kum Çocuk* adlı romanında beden ve kimlik sorunsalını incelemektir. Fas asıllı yazar, romanında Kuzey Afrika toplumunun geleneksel din ve ahlak anlayışına eleştirel bir yaklaşım getirmektedir. Yedi kız çocuğunun ardından erkek çocuk sahibi olmak isteyen Faslı bir baba, dünyaya gelecek sekizinci çocuğunu cinsiyeti kız da olsa erkek olarak yetiştirme kararı verir, ve roman erkek kimliğinde yetiştirilen Ahmet isimli bu kız çocuğunun hikayesini konu alır.

Bu çalışmada, romandaki başkahramanın kimlik arayışını göstergebilim yöntemini temel alarak çözümlenmeye çalıştık. Kahramanın beden temsillerinden hareketle, beden ve kimlik gelişimi arasındaki ilişkinin romanın söyleminde nasıl belirdiğini ortaya koymayı amaçladık. Bu doğrultuda, kahramanın bedensel ve ruhsal özelliklerini ve geçirdiği kimliksel dönüşümleri incelemeye çalıştık.

Romanda betimlenen beden temsilleri incelenirken, özellikle söylemin merkezinde yer alan "bedene müdahale" kavramı üzerinde durduk. Anlatı bu konu çerçevesinde değerlendirildiğinde, kahramanın üzerinde oluşturulmak istenen kimlik doğrultusunda, bir beden başka bir bedene hükmetmesi ve hükmedilen bedenin hükmeden bedenle mücadele etmesi gibi izlekler karşımıza çıkmakta, ve beden romanın söyleminde bir tür çatışma alanı olarak belirmektedir.

Bu doğrultuda, kahramanın kendi bedeniyle ve diğer bedenlerle olan ilişkisini çözümlenerek, baskı altında biçimlenen kimlik olgusunun romanda nasıl yapılandığını inceledik.

Yapılacak çalışmada, Arap kadınının konumunu ve kimlik arayışını yansıtan romanda, toplumsal rollerin taşıyıcısı olan bedenin, bir kimlik ifadesi olarak nasıl biçimlendiğine açıklık getirmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beden, Kimlik, Göstergebilimsel Analiz, Roman, Toplumsal Roller

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir

** Okt, İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, El-mek: selda_bnkr@hotmail.com

THE PROBLEMATIC OF BODY AND IDENTITY IN TAHAR BEN JELLOUN'S NOVEL, *THE SAND CHILD*

ABSTRACT

The aim of this study is to analyse the problematic of body and identity in Tahar Ben Jelloun's novel, *The Sand Child*. In this novel, the Moroccan author brings a critical approach to North Africa's traditional conceptions of religion and morality. A Moroccan father, after having seven daughters, wants to have a son and he decides to raise his eighth child as a male no matter what the gender is. *The Sand Child* tells the story of this little girl, Ahmet, who is brought up as a boy.

In this study, we tried to analyse the main character's search of identity in the semiotic framework. While analysing the body representations of the main character, we aimed to reveal how the relation between body and identity development appeared in the discourse of the novel. In this respect, we examined the physical and psychological characteristics of the hero and the transformations in her identity.

While examining the representations of the body in the novel, we focused particularly on the concept of "the intervention on body", which is positioned in the centre of discourse. When the narrative is evaluated within this context, the body appears as a conflict area overall the discourse of the novel. In this point of view, by analysing the relation of the hero with her own body and other bodies, we tried to examine how the concept of identity, built under pressure, is constructed throughout the novel.

In this novel that reflects the position of Arab women and their search for identity, we aim to clarify how the body, as a vehicle for the social roles, was structured as an expression of identity.

Key Words: Body, Identity, Semiological analysis, Novel, Social roles

Giriş

Frankofon edebiyatın önde gelen isimlerinden biri olan Tahar Ben Jelloun eserlerini Fransızca kaleme alsa da yazarın yaratma sürecinde etkili olan unsurun ülkesi Fas olduğunu, özellikle ülkesinin gelenek ve göreneklerinden esinlenerek yazdığını görürüz. Yazarın 1985 yılında kaleme aldığı *Kum Çocuk* adlı romanı da Fas toplumunun geleneksel din ve ahlak anlayışı etrafında kurgulanmıştır.

Roman, bir türlü oğul sahibi olamamış Faslı bir babanın sekizinci olarak dünyaya gelen son kız çocuğunu erkek kimliğinde yetiştirmesini konu alır. Gerçek cinsiyeti sadece anne babası ve doğumunda bulunan bir kadın tarafından bilinen Ahmet, kendisine dayatılan başka bir cinsel ve toplumsal kimlikle yaşamını sürdürmek zorundadır. Romanda, büyürken anne ve babası tarafından sürekli bedensel ve ruhsal müdahalelere maruz kalan kahramanın kimi zaman kabullenerek kimi zaman da reddederek yaşadığı zorlu süreç anlatılmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Roman anlatı yapısı bakımından dikkat çekici bir yapı sergiler. Kahramanın hikayesi birden fazla anlatıcı tarafından bir halk meydanında dinleyenlere anlatılır. Anlatının büyük bir bölümü temel bir anlatıcının aktardıkları ve kahramanın günlüğünden alıntılarla ilerlerken, romanın sonlarında anlatı farklı anlatıcılar tarafından devam ettirilir.

Yöntem

Çalışmamızı, romanda baskı altında başka bir cinsel kimlikle yetişen Ahmet'in doğumundan yetişkinliğe kadar uzanan varoluşsal süreci üzerine yoğunlaştırdık. Kahramanın yaşadığı bu sürecin romanda nasıl aktarıldığını, anlamın eklemeli biçimini göstergebilim yöntemini temel alarak çözümlenmeye çalıştık. Bu doğrultuda bir varoluş ifadesi olan "kimlik" kavramının romanın söyleminde nasıl üretildiğini incelemeyi amaçladık.

İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'un fikirleriyle temelini oluşturduğu, 1960'lardan sonra ise AlgirdasJulienGreimas'ın çalışmalarıyla bağımsız bir bilim dalı haline gelen Göstergebilim, gelişimi sırasında anlambilim, edimbilim, antropoloji, mantık gibi çeşitli disiplinlerle ilişkisini sürdürmüştür. 1980'li yıllardan sonra ise göstergebilim fenomenolojiyle olan bağlarını güçlendirerek çalışma alanını algı, duyum, beden gibi konulara çevirmiş, öznenin sözcüklerdeki varoluş biçimleri üzerine odaklanmıştır.

Çalışmamızda bir sorunsal olarak ele aldığımız "kimlik", sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi birçok disiplin etrafında incelenebilen geniş kapsamlı, sınırları çizilmesi zor bir kavramdır. Bu geniş kavramın, romanın söyleminde nasıl belirdiğini, etrafının nasıl çizildiğini çözümlenmek amacıyla, Ahmet'in anlatıda önemli eylemlerde bulunan bir "özne" olarak diğer kişilerle olan ilişkilerinde nasıl tanındığı ve kendisini nasıl tanımladığı üzerinde durduk (Greimas, 1966:180).

Anlatıda, özneyi betimleyen bedensel, davranışsal ve ruhsal tasvirlerden yola çıkarak kimlik kavramını ortaya koyan betisel (figüratif) ve izleksel (tematik) öğeleri değerlendirdik. Bu doğrultuda, öncelikle anne baba baskısı altında özne üzerinde yapay bir kimliğin nasıl oluşturulduğunu, sonrasında ise öznenin kendi iradesi ile gerçekleştirdiği kimlik arayışını ve yapılandırmasını çözümlenmeye çalıştık.

Kimlik Oluşumu

Romanda, Ahmet'in başka bir cinsel kimlikle yetiştirilmesi kararı babası tarafından verilir. Bu kararın arkasında ise erkek çocuk sahibi olmayı eksik görme, aşağılama gibi toplumsal baskılar olduğunu görürüz. Anlatının başında, kahramanın babası Hacı Ahmet erkek çocuğu olmadığı için çevresi, özellikle erkek kardeşleri tarafından alay konusu olur. Hacı Ahmet, 7 kız çocuğunun ardından erkek çocuk sahibi olamamasını "uzaklardan gelen ağır bir uğursuzluk" (s.14) olarak görür ve doğacak sekizinci çocuğunu, kız da olsa erkek gibi yetiştirme, çevresindekileri de buna inandırma kararı alır.

"Doğuracağın çocuk erkek olacak erkek, adı Ahmet olacak, kız olarak doğsa bile" (s.18).

Hacı Ahmet'in aldığı bu kararlar, romandaki ilk temel anlatı izlencesini başlattığını görürüz: (A1 1:Yapay Kimlik Oluşturma). Bu anlatı izlencesinde, yapay kimlik yeni doğacak çocuk, Ahmet üzerinde oluşturulacağından, anlatının başında Ahmet şekil verilmek istenen "nesne", babası Hacı Ahmet ise eylemi gerçekleştirecek "özne" rolüyle belirir.

Hacı Ahmet'in aldığı kararı hamile karısına bildirdiği yukarıdaki alıntıda doğacak çocuğun kimliğini oluşturacak ilk öğeyi görürüz: /isimlendirme/. İsim kişinin yaşamı boyunca tanınmasını sağlayan, diğer bireylerden ayıran bir öğedir, dolayısıyla kimlik oluşumunun önemli bir parçasıdır. Dünyaya gelen çocuğa, kız olmasına rağmen erkek ismi olan "Ahmet"'in konulması, oluşturulmak istenen yapay kimliğin ilk parçası olur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

Kimlik oluşumu

/İsimlendirme/: Erkek ismi “Ahmet”

Yapay bir kimlik oluşturma sürecinde, doğal kimlik oluşumundan farklı olarak, romanın söyleminde özellikle “müdahale” izleği belirir. Bu anlamda, kahramana yönelik ilk müdahale doğumunda gerçekleşir. Ahmet’in doğumu pazartesi günü gerçekleşebilecekken, anne bebeği perşembeye kadar karnında tutmayı başarır; böylece doğum erkek çocukların doğduğu gün olarak kabul edilen perşembe günü gerçekleşir. Dolayısıyla, toplumsal yargıların yönlendirmesi doğrultusunda, kahramanın bedenine müdahale henüz anne karnındayken başlar.

Doğan çocuk kız kardeşler de dahil herkese erkek olarak tanıtılır. Yapay kimliğin oluşturulabilmesi için bir sonraki müdahale ise çocuğun eğitimi konusunda olur. Anne baba tarafından çocuğa erkek kimliğine uygun toplumsal roller kazandırılmaya çalışılır.

Ahmet çevredeki diğer erkek çocuklarla birlikte Kur’an kursuna gönderilir. Henüz küçükken önce annesiyle kadınlar hamamına, sonra da babasıyla erkekler hamamına gider. Babasına işe ve camiye giderken eşlik eder. Erkek çocuklarla dövüşebilmesi ya da canı yanınca kız çocuğu gibi ağlamaması için sertçe uyarılır. Anlatıcı tarafından aktarılan tüm bu olaylar, kahramanın toplumda bir “erkek” olarak nasıl rol alması gerektiğiyle ilgili davranışsal eğitim sürecini aktarır. Bu süreç, Ahmet’in kimlik oluşumunda belirleyici olacak başka bir izleği ortaya koyar: O da belirli bir sınıfa ait olma gereksinimi, yani aidiyet duygusudur.

Kimlik oluşumu

/İsimlendirme/: Erkek ismi “Ahmet”

/Eğitim/: “Erkeğe özgü toplumsal roller”
“Erkek dünyasına aidiyet”

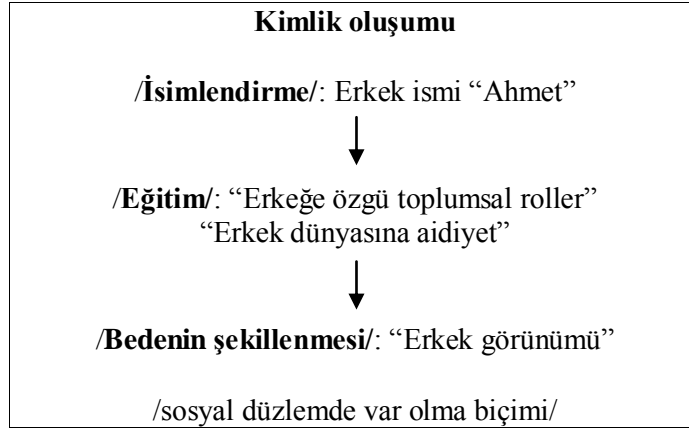
Ahmet’e erkek kimliğine uygun toplumsal roller benimsetilirken, henüz anne karnında başlayan bedene müdahale de devam eder. Berber her ay düzenli olarak çocuğu tıraş etmek için gelir, kına yakmak gibi kadınlara özgü süslenme eylemleri yasaklanır, göğüsleri ortaya çıkmasını diye beyaz keten bezlerle sarılır. Bu noktada, Ahmet’in bedenine yapılan müdahalenin yapay kimliğin oluşum sürecindeki en etkili eylem olduğunu söyleyebiliriz; çünkü beden kişinin hem kendi benliğini keşfetmesinde hem de cinsel ve toplumsal kimliğini çevresine yansıtmasında doğrudan rol oynar. Dolayısıyla Ahmet’in kimliğine müdahale en uygun şekilde bedeni üzerinde gerçekleşir.

Ahmet’in doğumundan itibaren çevresine nasıl tanıtıldığıyla ilgili tüm bu izleksel yapıları birlikte değerlendirdiğimizde, üzerinde oluşturulan yapay kimliğin söylemde nasıl eklemlediğini görürüz. Ahmet’in kimliğini oluşturan /İsimlendirme/, /Eğitim/, /Bedenin şekillenmesi/ gibi aşamaların ortak noktası toplum içerisinde kişinin tanınmasını sağlayacak unsurlar olması, diğer bir deyişle kişinin sosyal ilişkiler içerisinde nasıl var olduğuyla ilişkilidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Ahmet'in yaşadığı süreç ağırlıklı olarak anlatıcı tarafından aktarılsa da, anlatıda kahramanın günlüğünden alıntılara da yer verilir. Ahmet'in günlüğüne yazdıkları, kendi üzerinde uygulanan müdahaleleri çocukken nasıl algıladığını görmemizi sağlar.

“Bu tür bir yazgı, hem özgün olma üstünlüğüne sahipti, hem de tehlike doluydu. Seviyordum bunu” (s.29).

Bu alıntıda henüz çocuk olmasına rağmen, Ahmet'in kendi üzerinde gerçekleştirilen müdahalelerin bilincinde olduğunu görürüz. Böylece Ahmet söylemde ilk kez “algılayan özne” olarak belirir. Ancak olanları çocuk algısıyla değerlendirdiği için yaşadıkları ona sıra dışı bir oyun gibi gelir, ve aslında baskı altında geçirdiği bu süreç öznenin çocuk algısında olumlu bir yargıyla örtüşür.

Öte yandan, Ahmet'in yapay kimliği üzerine edindiği olumlu yargıda etkili olan diğer bir unsurun, yaşadığı toplumda kadın ve erkek için biçilen sosyal rollerdeki ayrımcılık olduğunu görürüz. Özellikle önce annesiyle sonra babasıyla gittiği hamamlar, Ahmet için erkek ve kadın dünyasını keşfetme bakımından önemli rol oynar.

“Yaşam, bütün bu kadınlar için çok aza indirgenmişti. Çok az bir şeydi: bulaşık, ev işi, bekleme, haftada bir gün de hamamda dinlenme. Bir yandan da bunca sınırlı bir dünyada olmadığımı için için seviniyordum... Hiç bir zaman onlar gibi olmayacağımı bilirdim, onlar gibi olamazdım ki... Bu benim için kabullenemeyecek bir soysuzluktu” (s.28-29).

Bu alıntı içinde, Ahmet hem “gözlemleyen” hem de “bilişsel” özne olarak belirir (Fontanille, 1998:221). Öznenin /bilmek/ ve /kabullenmek/ gibi bilişsellik içeren eylemler ile düşüncelerini ifade etmesi, kadın ve erkeklerle ilgili sosyal değer yargılarının bireyler tarafından güçlü bir şekilde nasıl benimsendiğini ortaya koyar.

Ahmet kadınların yaşadığı hayatı olumsuz bir şekilde ifade ederken, erkeklerle birlikte camiye ya da hamama giderken mutluluk duyar.

“Yalnızca erkeklerin kabul edildiği bu koskoca yerde bulunmaktan hoşlanırdım” (s.30).

Ahmet çocuk olmasına rağmen, kadınların /zayıflık/ ve /boyun eğme/ gibi olumsuz değer yargılarından oluşan sınırlı dünyası ile erkeklerin /güç/ ve /hükmetme/ gibi olumlu değer yargılarıyla biçimlenen özgür dünyaları arasındaki farkın ayırımına varır, ve bu durum öznenin erkeklerin dünyasıyla özdeşlik kurmasını kolaylaştırır.

Kadın dünyasıErkek dünyası

/zayıflık/ + /boyun eğme/   /güç/+/hükmetme/

Ahmet'in ergenlik dönemine gelindiğindeyse, oluşturulmakta olan yapay kimlik sürecinde bir duraksama söz konusu olur. Ergenlik kişinin hem algısının hem de bedenini değiştirdiği bir dönemdir. Anlatıda da kahramanın bilinçlendiği, üzerinde gerçekleştirilen müdahalelerin gerçek nedenlerinin farkına vardığı, kendisi ve ailesiyle yüzleştiği bir dönem olarak aktarılır. Bu doğrultuda Ahmet romanın söyleminde, üzerinde yapay kimlik oluşturulmak istenen nesne rolünden tamamen çıkararak, algılama, duyumsama, yargılama eylemleriyle beliren bir özne olarak yer alır.

Ergenlikle birlikte Ahmet'in bedeni gerçek biyolojik kimliğinin özelliklerini sergiler. Ses tonu ve vücut hatlarının biçimlenmesi, regl görmesi gibi bedensel dönüşümler özneyi bedeni, dolayısıyla cinsel kimliğiyle ilgili kendini sorgulamaya iter. Çocukken bir oyun gibi algıladığı durum ergen öznede yerini ruhsal bir sarsıntıya bırakır. Böylece, söylemde Ahmet'in "algılayan özne" rolünün yanında "tutku öznesi" rolü de belirir (Fontanille, 1999: 72).

"Tanrım, bu gerçek ne ağır benim için. Ne bağlayıcı ! Ne çekilmez ! Hem mimarıyım evin, hem de kendisi; hem ağacın kendisiyim hem de özsuyu; hem ben'im hem de başka bir erkek, hem ben'im hem de başka bir kadın. [...] Ben bir varlık mıyım, bir görüntü mü, bir beden miyim, bir otorite mi ?" (s.37-41).

Alıntıda öznenin varoluşsal anlamda yaşadığı ikilemleri görürüz. Öznenin kendini net olarak tanımlayamaması, dolayısıyla kimlik karmaşası söz konusudur. Ergenlik döneminde ruhsal ve bedensel meydana gelen değişimlerle birlikte biyolojik kimlik ile yapay kimlik arasında tutarsızlık ortaya çıkar. Bir devamlılık içinde sürmesi gereken kimlik oluşumundaki kesinti, söylemde öznenin kendini çelişki ve ikilemlerle ifade etmesiyle belirir.

Bilişsel bir özne olarak kendisiyle ilgili bir ayrım noktasına gelen Ahmet, toplumsal değer yargılarının etkisi altında var olmayı sürdürebilmek için ona dayatılan erkek kimliğiyle yaşamaya kendi isteğiyle devam eder.

"Durumumu yalnızca kabullenmek ve yaşamakla kalmıyorum, seviyorum da. İlginç geliyor bana. Hayatta elde edemeyeceğim ayrıcalıklar sağlıyor bana. Önümde kapılar açıyor ben de hoşlanıyorum bu durumdan, daha sonra beni camlı kafeslere kapatıyor olsa da seviyorum. Uykuda boğulur gibi oluyorum. Kendi salyamda boğuluyorum. Kaygan toprağa yapışıyorum. Böyle böyle yokluğa yaklaşıyorum" (s.41).

Alıntıda, Ahmet'in yapay kimliğini kabullenmesinde etkili olan unsurun erkeklere sağlanan ayrıcalıklar olduğunu görürüz. Öte yandan kendi içine döndüğü zaman da varoluşsal bir sıkıntı duyduğunu gözlemliyoruz. Bu noktada Ahmet'in kimlik oluşumunda beliren iki farklı yapıyı saptayabiliriz: Bir tarafta toplumsal roller ve ayrıcalıklar etrafında oluşan sosyal kimlik, diğer tarafta kişinin iç dünyasındaki duygular etrafında oluşan bireysel kimlik. Bu doğrultuda öznenin bedeni, dayatılan sosyal kimliğin ve onun baskısı altında şekillenen bireysel kimliğin karşı karşıya geldiği bir çatışma alanı olarak belirir söylemde.

Sosyal kimlikBireysel kimlik

/Toplumsal statüler, roller/

/İçsel düşünceler, duygular/

Beden: /Çatışma Alanı/

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Ahmet erkek kimliğini bilinçli bir şekilde sürdürmeye devam ederken, zamanla evde babasından daha otoriter bir rol üstlenir; evdeki tüm kadınlar ona hizmet eder. Erkek kimliğini güçlendirmek istercesine sara hastası olan sakat yeğeni Fatma ile evlenir. Ancak, tıpkı kimliği gibi sahte olan evliliği de Fatma'nın ölümü nedeniyle fazla uzun sürmez. Yaşarken mesafeli bir ilişki içinde olduğu yeğeni Fatma'nın ölürken söylediği son sözler ise Ahmet'i içsel bir sorgulamaya iter ve onun için yeni bir başlangıç noktası olur.

“Her ikimiz de kör bir kuyudan aşağı bakarken doğmuşuz, verimsiz kısır bir toprakta, sevgisiz bakışlar arasında. Biz önce kadın sonra sakatız. Ya da kadın olduğumuz için sakatız. Yaramız nedir ne değildir biliyorum... Hep aynı acı” (s.65).

Ahmet ile ilgili tüm gerçeği bilen Fatma'nın bu son sözleri üzerine Ahmet derin bir inzivaya çekilir, ve varoluşsal bir sorgulamanın ardından gerçek kimliğine dönme kararı alır. Bu kararlar birlikte romanın anlatı yapısında beliren ikinci temel anlatı izlencesini görürüz: (Aİ2: Gerçek Kimlik Oluşturma). Günlüğüne yazdıkları, öznenin duygu ve düşüncelerini bize doğrudan aktarır.

“Kadın olmak, herkesin kolayca alıştığı doğal bir sakatlık. Erkek olmak bir düş bir güç gösterisi ki, herkes doğrulamakta ve ayrıcalık gibi ele almakta. Yalnızca var olmak ise bir meydan okuyuş. Erkek olarak da kadın olarak da yorulmuş” (s.77).

“Bedenimin dilini kaybettim, zaten hiç bir zaman sahip olamadım ki. Onu öğrenmeliyim ve önce bir kadın gibi konuşmalıyım. [...] Uzun bir dönüş yolu bu, çok uzun, sabırla dönmek, ne aklın ne de kafanın denetiminde olan ilk duyguları yeniden bulmak gerekecek” (s.78).

“Aynada kendime bakmayı öğreniyorum yeni yeni. Bedenimi görmeyi öğreniyorum, önce giyinik sonra çıplak” (s.80).

“Kendine dönmenin zaman alacağını, duyguları eğitmek ve alışkanlıklardan vazgeçmek gerektiğini anladım” (s.93).

Öznenin duygu ve düşüncelerini aktardığı bu söylemleri, baskı altında oluşan bireysel kimliğinin yansımaları olarak görebiliriz. İnziva süresince gelişen bireysel kimlik özneyi yeniden bir sosyal kimlik oluşturma sürecine iter.

Anlatının devamı bize bu süreçle ilgili aşamaları aktarır. Ahmet önce bedensel olarak kendi cinsel kimliğini bulmaya çalışır. Göğsündeki sargıları çıkarır, zamanının çoğunu vücudundaki tüyleri alarak geçirir. Aynada kendini izleyip bedenini yeniden keşfeder. Öte yandan davranışsal olarak da kendini eğitmeye çalışır; kadın gibi konuşmayı, davranmayı, hissetmeyi dener. Dolayısıyla sosyal kimliğinin oluşumunda artık başkalarının değil öznenin kendi müdahalesi, kendi hakimiyeti ortaya çıkar. Böylece, öznenin kadın kimliğini elde etmek için başlattığı anlatı izlencesinde /istek/, /bilgi/ ve /güç/ koşullandırılmalarına sahip olduğunu görürüz.

Ahmet dönüşümünü tamamlamak için evden ayrılma kararı alır ve bir panayırdaki çalışmaya başlar. Burada, izleyicilerin karşısına çıkıp, kadınsı yönünü ortaya koyacak şekilde dans edip şarkı söylemeyi öğrenir. Yaptığı gösterilerle kısa zamanda panayıra kalabalık izleyiciler çeker, böylece toplum içinde gerçek cinsel kimliğiyle yer alır.

“Ağır ağır yüzeye çıkıyordum, ama titreyerek. Olacağım kişiye dönüyordum. [...] Hiçbir korku yoktu içimde. Tersine, ağız kulaklarıma varıyordu, mutluydum” (s.101).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

Metnin anlamsal yapısı içinde kimlik kavramını oluşturan öğelerden yola çıkarak, öznenin toplumsal baskı ve kişisel irade çatışması altında yaşadığı kimliksel dönüşümü bu şekilde ortaya koyabiliriz.

Sonuç

Kimlik kişinin dili, kültürü, bedeni, sosyal konumu gibi birçok unsur çevresinde ele alınabilen, kişinin hayatı boyunca yenilenen ve gelişen bir olgudur. Kimlik yapıları, sosyal psikoloji alanında özellikle “sosyal kimlik kuramı” (Tajfel&Turner,1979) çerçevesinde uzun yıllardır üzerinde çalışılan bir konudur. Yaptığımız anlatı çözümlemesinde ise başkahramanın kimlik yapısının romanın söyleminde farklı biçimlerde nasıl eklemlendiğini incelemeye çalıştık. Bu inceleme sonucunda, doğal bir süreçte oluşan kimlikten farklı olarak özne üzerinde beliren “müdahale” kavramının altını çizebiliriz. Özellikle cinsel ve toplumsal rollerin taşıyıcısı olan beden söylemde bir kimlik alanı olarak belirir ve beden aracılığıyla kimlik üzerindeki müdahale söylemin merkezini oluşturur.

Bu müdahale anlatının başında, aile baskısı altında kahramanın çevresinden, sonrasında ise özgür iradesiyle kendi içinden gelir. Özne üzerindeki müdahaleler ister dışarıdan ister kendi içinden gelsin, metnin derin yapısını incelediğimizde kimlik oluşumunun “iktidar” ile bağlantılı olduğunu görürüz. Anlatının başında, Ahmet’in kimliği üzerindeki hakimiyet toplumsal güç elde etmek isteyen anne ve babasının elindeyken, sonrasında ailede üstünlük elde eden Ahmet’in eline geçer ve kimliğini istediği şekilde biçimlendirir.

Yaptığımız tüm bu incelemeler sonucunda, anlatıda “iktidar” olgusu etrafında oluşan kimliksel dönüşümlerin, erkek hakimiyetinin baskın olduğu bir toplumda kadının kimlik arayışını yansıttığı görürüz. *Kum Çocuk* romanını da bu anlamda Kuzey Afrika toplumunda benimsenen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir eleştirisi olarak değerlendirebiliriz.

KAYNAKÇA

- BEN JELLOUN, Tahar (1987). *Kum Çocuk*, Can Yayınları, Ankara.
- BERTRAND, Denis (2000). *Précis de sémiotiquelittéraire*,NathanUniversité, Paris.
- FONTANILLE, Jacques (1998). *Sémiotiquedudiscours*, PULIM, Limoges.
- FONTANILLE, Jacques(1999). *Sémiotique et littérature*, PressesUniversitaires de France, Paris.
- GREIMAS, Algirdas Julien (1966). *Sémantique Structurale: Recherche de méthode*, Librairie Larousse, Paris.
- TANYOLAÇ ÖZTOKAT, Nedret (2005). *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*, Multilingual, İstanbul.
- TAJFEL, Henri& TURNER, John (1979). “An intergrativetheory of intergroupconflict”,Austin, William G.;Worchel, Stephen. *TheSocialPsychology of IntergroupRelations*.Monterey, CA: Brooks-Cole, California.